

ข้อคิดเกี่ยวกับ การแปลวัฒนธรรมและการแปลเอกสารเฉพาะด้าน

ชลริชา ชัยศิริรัตน์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอ ข้อคิดที่ได้จาก ประสบการณ์การแปลหนังสือ เรื่อง ปราสาทลุ่มแม่น้ำลัวร์จากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย บนพื้นฐานของทฤษฎีการแปล แบบยึดความหมาย ดังนี้

1) การถ่ายทอดความหมาย เริ่มจากการวิเคราะห์เอกสารต้นฉบับอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจประเภทเนื้อหาและสาระสำคัญของเอกสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุดมุ่งหมายในการสื่อสารของผู้เขียนในฐานะผู้ส่งสาร และความต้องการของผู้อ่านในฐานะผู้รับสาร

2) การแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรค ในการแปลวัฒนธรรมและการแปลเอกสารเฉพาะด้าน ที่ผู้แปลไม่สามารถถ่ายทอดความหมายได้อย่างตรงไปตรงมา แม้ผู้แปลจะเข้าใจความหมายของต้นฉบับอย่างถ่องแท้แล้วก็ตาม อาจทำให้ผู้แปลต้องพิจารณาตัดสินใจปรับบทแปลหรือคำศัพท์ที่จะเลือกใช้สื่อความหมายด้วยวิธีการต่างๆ แต่ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาทุกอย่างในการแปลนั้นจะต้องวางรากฐานอยู่บนความคิดสำคัญคือ การถ่ายทอดความหมาย โดยไม่มุ่งรักษาภาษาของต้นฉบับ

This article aims at presenting our reflections drawn from the experience in translating a visitors' guidebook, *Le Châteaux de la Loire*, from French into Thai based on the Interpretive Theory of Translation. It can be stated that:

1) The transfer process commences with a profound and thorough analysis of the source text so as to identify the genre, content and message conveyed, and, more importantly, the communication purposes of the author as

the sender of the message and the readers' expectations as the receptors;

2) As problems on cultural transfer and choices of technical correspondence arise, the translator may be obliged to adapt his translation in various ways. Nevertheless, whatever solutions adopted, they must derive from the same theoretical base: transfer of meaning regardless of the linguistic difference between the source and the target texts.

ผู้เขียนเลือกหนังสือต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส เรื่อง *Les châteaux de la Loire* ของ Simone d'Huart และคณะ มาเป็นงานแปลตามข้อกำหนดของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปล (ภาษาฝรั่งเศส-ไทย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อศึกษากระบวนการทำงานแปลและหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแปลหนังสือ คู่มือการนำเที่ยว ซึ่งมีเนื้อหาที่อาจจัดได้ว่าเป็นเอกสารเฉพาะด้าน จากประสบการณ์การทำงานแปล พบว่าการแปลหนังสือเรื่อง *Les châteaux de la Loire* มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาหลายประการ ทั้งนี้ ผู้เขียนเริ่มจากการวิเคราะห์ทำความเข้าใจต้นฉบับ ทั้งประเภทของเอกสารและเนื้อหาของต้นฉบับก่อนลงมือแปลเพื่อกำหนดจุดประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในการแปล ตลอดจนรวบรวมปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและหาวิธีการแก้ไขบนพื้นฐานของทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (*Théorie interprétative de la traduction*) ในที่นี้ ผู้เขียนได้เลือกนำเสนอเฉพาะปัญหาการแปลที่เกิดขึ้นจาก 1) ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และ 2) การแปลคำศัพท์เฉพาะด้านเกี่ยวกับศิลปะยุคกลาง และยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในยุโรป

* นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปล ภาษาฝรั่งเศส-ไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

1. การวิเคราะห์เอกสารต้นฉบับ

การทำงานแปลในระยะต้น ผู้แปลได้ทำการวิเคราะห์เอกสาร โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

1) การวิเคราะห์ความสำคัญ ในแง่เนื้อหา และความสำคัญในแง่การศึกษาด้านการแปล ที่ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ ภูมิศาสตร์ สถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวข้องกับปราสาทลุ่มแม่น้ำลัวร์ในประเทศฝรั่งเศส อาจเป็นแรงบันดาลใจสำหรับผู้สนใจท่องเที่ยว หรือเป็นข้อมูลความรู้แก่ผู้สนใจประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมในฝรั่งเศส และเนื้อหาของหนังสือมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาในแง่ของการศึกษาด้านการแปล

2) ประเภทเอกสาร De Bessé (1992, p. 75 อ้างถึงใน Intakosum, 2549, p. 360) ได้ให้คำนิยาม “เอกสารเฉพาะด้าน” ไว้ดังนี้

“เอกสารเฉพาะด้าน เป็นเอกสารซึ่งเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเฉพาะด้าน ในสาขาใดสาขาหนึ่ง ลักษณะสำคัญของเอกสารเฉพาะด้านคือ เนื้อหา มีความเป็นเทคนิคสูง ซึ่งมักเกินกว่าความรู้ทั่วไปของผู้อ่านที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ นอกจากนี้ ยังมีการใช้ภาษาเฉพาะด้าน ซึ่งแตกต่างจากภาษาโดยทั่วไป เพราะมีการใช้คำและสำนวนซึ่งมีความหมายเฉพาะในสาขาวิชานั้นๆ เพียงความหมายเดียว สื่อถึงความจริงที่เฉพาะเจาะจง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นนามธรรม”

จากคำจำกัดความของ De Bessé สรุปได้ว่าเอกสารเฉพาะด้าน มีลักษณะเป็นความรู้ในสาขาเฉพาะด้านที่คนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้เท่าเทียมกับผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ อีกทั้งยังมีคำและวลี ที่มีลักษณะเฉพาะ หรือที่เรียกกันว่า “ศัพท์เทคนิค” ที่มีความยากของการ

แปลเอกสารในลักษณะนี้อีกด้วย จากคำนิยามข้างต้น หนังสือเรื่อง Les châteaux de la Loire จึงจัดว่าเป็นการแปลเอกสารเฉพาะด้านเพราะเนื้อหาของหนังสือ เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมในยุโรปตะวันตก

3) จุดมุ่งหมายของผู้อ่านต้นฉบับและผู้อ่านบทแปล จากการวิเคราะห์ของผู้แปลพบว่า หนังสือต้นฉบับในภาษาฝรั่งเศสเขียนขึ้นเพื่อเป็นคู่มือประกอบการเยี่ยมชมปราสาทลุ่มแม่น้ำลัวร์

มีวัตถุประสงค์ให้ผู้อ่านได้เข้าใจและชื่นชมความงดงามของสถาปัตยกรรมตะวันตกยุคกลาง และยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติโดยย่อของปราสาทแต่ละแห่ง และผู้แปลเลือกแปลหนังสือด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกันกับผู้เขียน ดังนั้นในการแปลจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นดังกล่าว และอาจมีการปรับบทแปลด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจความหมายทัดเทียมกับผู้อ่านต้นฉบับ

2. ปัญหาการแปลและข้อเสนอบ้าง

ตลอดระยะเวลาการทำงานแปลเรื่อง Les châteaux de la Loire ผู้แปลได้พบปัญหาหลายประการ จึงมีความสนใจศึกษาปัญหาที่พบโดยได้พิจารณาเลือกมาศึกษา 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

1) ปัญหาการถ่ายทอดความแตกต่างทางวัฒนธรรม เนื่องจากผู้เขียนต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสมีความรู้ร่วม (savoir partagé) กับผู้อ่านต้นฉบับซึ่งอยู่ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน ผู้เขียนจึงไม่ได้ให้รายละเอียดหรือคำอธิบายของสิ่งที่กล่าวอ้างถึงในต้นฉบับ ซึ่งผู้อ่านชาวฝรั่งเศสคุ้นเคยดีอยู่แล้ว แต่สำหรับผู้อ่านชาวไทยไม่มีความรู้ร่วมกับผู้เขียนและผู้อ่านชาวฝรั่งเศส จึงอาจไม่เข้าใจความหมายที่ผู้เขียนได้ละไว้โดยไม่ได้กล่าวถึง

ตัวอย่างปัญหาการถ่ายทอดความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่พบจากการแปลหนังสือเรื่อง Les châteaux de la Loire ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1: การแปลชื่อเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

Au temps de Charles d'Orléans, et surtout sous Louis XII et François Ier, la Ville de Blois connaît une grande expansion, mais après la mort de la reine Claude de France (1524) et le désastre de Pavie (1525), François Ier ne reviendra plus guère à Blois; ses successeurs n'y firent que de courts séjours.

“le désastre de Pavie” เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชาติตะวันตก ซึ่งคนไทยจำนวนไม่มากที่จะมีพื้นฐานความรู้ว่าเป็นเหตุการณ์อะไร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด และสู้รบกับใคร จากการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ตะวันตกของผู้แปล สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นการทำสงครามระหว่างพระเจ้าฟร็องซัวที่ 1 กษัตริย์แห่งฝรั่งเศสกับสมเด็จพระจักรพรรดิคาร์ลที่ 5 แห่งโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ณ อาณาจักรดยุคแห่งมิลาน เมื่อปี ค.ศ. 1525 ในการทำสงครามครั้งนี้พระเจ้าฟร็องซัวที่ 1 ทรงพ่ายแพ้อย่างยับเยิน อีกทั้งถูกจับเป็นตัวประกันและส่งผลกระทบต่อปราสาทบลัว แห่งลุ่มแม่น้ำลัวร์ในเวลาต่อมา และเพื่อไม่ให้ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจของผู้อ่าน ผู้แปลจึงตัดสินใจเพิ่มข้อมูลลงในบทแปลโดยเลือกเฉพาะข้อมูลที่มีความจำเป็นต่อความเข้าใจว่าเป็นการทำสงครามกับใคร เหตุการณ์เกิดขึ้นที่ไหน และผลของสงครามคืออะไร ดังนี้

คำแปล

ในยุคของชาร์ล แห่งออร์เลออง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัชสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 12 และพระเจ้าฟร็องซัวที่ 1 เมืองบลัวได้ขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง แต่หลังจากการสิ้นพระชนม์ของพระราชินีโคลดแห่งฝรั่งเศส ในพระเจ้าฟร็องซัวที่ 1 (ค.ศ. 1524) และการที่พระเจ้าฟร็องซัวที่ 1 พ่ายแพ้สงครามอย่างยับเยิน ในการทำศึกกับสมเด็จพระจักรพรรดิคาร์ลที่ 5 แห่งโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ในยุทธการพาเวีย ณ อาณาจักรดยุคแห่งมิลาน เมื่อปี ค.ศ. 1525 ทำให้พระเจ้าฟร็องซัวที่ 1 ไม่เคยเสด็จกลับมาประทับ ณ ปราสาทบลัวอีกเลย

ตัวอย่างที่ 2: การแปลชื่อบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์

Le cabinet de travail est la pièce la plus intéressante de l'aile François Ier car il a conservé son décor de boiseries sculptées d'origine: ses 237 panneaux, tous différents, offrent un répertoire très complet des motifs décoratifs utilisés au début de la Renaissance: arabesques, cornes d'abondance, masques, dauphins etc. ... Cette pièce est également célèbre pour ses placards secrets dits “à poison” depuis le romancier Alexandre Dumas. Mais nul ne sait, en fait, si Catherine de Médicis y a jamais caché des poisons !

Alexandre Dumas เป็นนักประพันธ์นวนิยายที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจของผู้อ่านชาวฝรั่งเศสที่สามารถเข้าใจได้ทันทีว่า อเล็กซองดร์ ดูมา เป็น

นักประพันธ์ในยุคศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการเรียกตุ้ล็บในปราสาทลับว่าเป็นตู้เก็บยาพิษ และเพื่อไม่ให้ผู้อ่านชาวไทยประสบปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผู้แปลจึงเพิ่มคำอธิบายว่า อเล็กซองต์ ดูมา เป็นนักประพันธ์ในยุคใด และเพื่อให้เข้าใจได้ว่าการเรียกตุ้ล็บว่า “ตู้เก็บยาพิษ” เพิ่งจะมีการเรียกเช่นนี้ในช่วงศตวรรษที่ 19 เพื่อเสริมความเข้าใจในตัวบท แต่จะไม่ใส่ข้อมูล太多เกินความจำเป็น ดังนี้

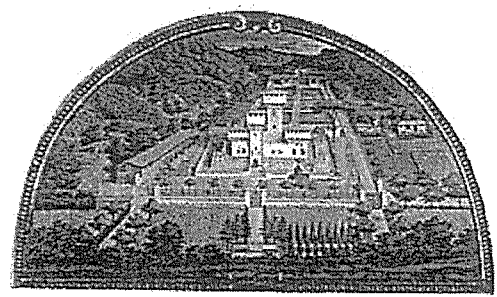
คำแปล

ห้องทรงพระอักษรเป็นอีกห้องหนึ่งที่ น่าสนใจมากที่สุดในปีกตำหนักฟรองซัวที่ 1 เพราะมีการอนุรักษ์การตกแต่งด้วยงานไม้แกะสลักตกแต่งผนังของเดิมไว้ เราจะพบภาพแกะสลัก 237 ภาพ ที่ไม่ซ้ำกัน แสดงให้เห็นลวดลายตกแต่งที่ได้รับความนิยมในช่วงต้นยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการอย่างครบถ้วน อาทิ ลายอะราเบสก์ ลายกรวยแห่งความอุดมสมบูรณ์ หน้ากากรูปโลมา ฯลฯ และห้องนี้ยังเป็นที่รู้จักกันดีว่ามีตุ้ล็บ ที่เรียกกันต่อมาในศตวรรษที่ 19 ว่า “ตู้เก็บยาพิษ” ตามอเล็กซองต์ ดูมา นักประพันธ์นวนิยายชื่อดังแห่งยุค แต่ในความเป็นจริงนั้นไม่เคยมีผู้ใดทราบแน่ชัดว่า พระราชินีแคทเธอรีน เดอเมดิชี ทรงเคยซ่อนยาพิษไว้จริงหรือไม่

ตัวอย่างที่ 3: การสื่อความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตกต่างกับ

La répartition des étages en appartements séparés mais identiques dénote une forte influence des villas toscanes de la même époque tandis que les grandes terrasses et le superbe escalier à vis placé au centre de salles en croix révèle l'influence du style de Léonard de Vinci.

ปัญหาข้างต้น เป็นปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับ villa ของอิตาลี ซึ่งคนฝรั่งเศสจะทราบว่า villa ในที่นี้ ไม่ใช่บ้านพักอาศัยหรือบ้านพักตากอากาศนอกเมืองของบุคคลทั่วไป แต่ villa ในบริบทนี้ เป็นคฤหาสน์หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นปราสาทของตระกูลเมดิชี ซึ่งเป็นตระกูลของผู้ปกครองนครรัฐของอิตาลีเป็นระยะเวลายาวนานหลายศตวรรษ ด้วยขนาดจากในภาพด้านล่างเห็นได้ชัดว่า villas toscanes หรือ villa de Médicis ไม่ใช่บ้านพักอาศัยธรรมดา

Villa di Cafaggiolo,¹

ผู้แปลจึงตัดสินใจเลือกใช้คำว่า “ปราสาทของตระกูล เดอ เมดิชี” เพิ่มเข้าไปในตัวบทเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะของสิ่งก่อสร้างแห่งนี้ได้ตรงกับความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นความหมายระดับวาทกรรม (sens) ของคำว่า villa ในบริบทนี้ ดังนี้

คำแปล

การแบ่งอาคารในแต่ละชั้นออกเป็นห้องๆ โดยมีจำนวนและขนาดเท่าๆ กัน บ่งชี้ว่า ได้รับอิทธิพลจากการก่อสร้างปราสาทของตระกูล เดอ เมดิชีในแคว้นทัสคานีของอิตาลี ในยุคเดียวกัน ในขณะที่บริเวณคอร์ตฟ้าชั้นบนอันกว้างขวางและบันไดวนอันสง่างามที่อยู่กึ่งกลางห้องรูปกากบาท บ่งบอกว่าได้รับอิทธิพลจากการออกแบบของ เลโอนาร์โด ดา วินชี

**ตัวอย่างที่ 4: ความแตกต่างทางวัฒนธรรม
ในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะการละคร
ของตะวันตก**

เป็นตอนที่ผู้เขียนเล่าถึงการจัดแสดงละครเรื่อง Monsieur de Pourceaugnac รอบปฐมทัศน์ต่อหน้าพระพักตร์พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ณ ปราสาทของบอร์ ซึ่งผู้เขียนพบปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมอันอาจเป็นอุปสรรคต่อการแปล ดังนี้

En 1669 Molière et Lully créèrent Monsieur de Pourceaugnac qu'ils firent représenter en avant-première au château devant le roi. À cause de l'indisposition d'un comédien, Lully accepta au dernier moment de jouer le rôle d'un des médecins afin de ne pas priver le souverain de son divertissement.

ปัญหาที่ผู้แปลพบในตัวอย่างข้างต้น เป็นปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะการละครของตะวันตก เนื่องจากผู้อ่านชาวฝรั่งเศสที่รู้จักบทประพันธ์เรื่อง “สุภาพบุรุษแห่งปัวริโซญัค” (Monsieur de Pourceaugnac) ซึ่งแสดงต่อหน้าพระพักตร์พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จะทราบโดยทันทีว่าละครเรื่องนี้เป็น comédie-ballet ซึ่งเป็นละครตลกของฝรั่งเศสที่ผสมผสานการร้องและการเต้นแบบบัลเลตไว้ด้วยกัน แต่ผู้อ่านชาวไทยซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะไม่สามารถเข้าใจได้เหมือนกันผู้อ่านชาวฝรั่งเศส ดังนั้นผู้แปลจึงตัดสินใจเพิ่มคำว่า “ละครบัลเลตสุขนาฏกรรม” เพื่อให้บทแปลได้ทำหน้าที่เท่าเทียมกันกับต้นฉบับ ดังนี้

คำแปล
ต่อมาในปี ค.ศ.1669 โมลิแยร์ (Molière) นักประพันธ์บทละครผู้มีชื่อเสียง และลูลีย์ (Lully) นักประพันธ์เพลงผู้ยิ่งใหญ่ชาวฝรั่งเศสได้ร่วมกันสร้างและจัดแสดงละครบัลเลตสุขนาฏกรรมเรื่อง “สุภาพบุรุษแห่งปัวริโซญัค” (Monsieur de Pourceaugnac) รอบปฐมทัศน์ต่อหน้าพระพักตร์พระเจ้าหลุยส์ที่ 14

ปัญหาการถ่ายทอดความแตกต่างทางวัฒนธรรมข้างต้นสรุปได้ว่า เป็นปัญหาจากการที่ผู้อ่านต้นฉบับและผู้อ่านบทแปลอยู่ในสังคมที่มีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ฯลฯ ต่างกัน เรื่องราวบางเรื่อง ผู้อ่านในวัฒนธรรมเดียวกับผู้เขียนรู้อยู่แล้ว ผู้เขียนไม่จำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติม จึงละข้อมูลเหล่านั้นไปเสีย ในขณะที่ผู้อ่านในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ไม่มีข้อมูลเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ จึงเป็นโจทย์ที่ผู้แปลต้องแก้ไข

ในการแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผู้แปลจะต้องคำนึงถึงความหมายที่ต้นฉบับต้องการจะสื่อ และความเข้าใจของผู้อ่านบทแปลเป็นสิ่งสำคัญ ผู้แปลจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการจัดทำตารางคำศัพท์เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงาน และแก้ไขปัญหาความแตกต่างดังกล่าว โดยที่ผู้แปลจะต้องคิดเสมือนว่าได้นั่งอยู่ในใจของผู้เขียน กล่าวคือ จะต้องเข้าใจว่าผู้เขียนต้องการจะสื่ออะไรถึงผู้อ่าน เมื่อพบปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผู้แปลได้ใช้วิธีการเพิ่มข้อมูลเข้าไปในบทแปล เพื่อให้มีความเท่าเทียมกันทางความหมายมากที่สุด

ทั้งนี้ การเพิ่มข้อมูลเข้าไปในบทแปล ผู้แปลพิจารณาจากประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยเลือกเฉพาะประเด็นสำคัญที่ประเมินแล้วว่าผู้อ่านชาวไทยอาจไม่มีพื้นความรู้ หรือหากไม่เพิ่มข้อมูลอาจกระทบหรือมีผลต่อความเข้าใจของผู้อ่านในส่วนอื่นๆ ต่อไป และกำหนดเกณฑ์ในการเพิ่มข้อมูลว่าจะไม่เพิ่มข้อมูลที่มากเกินไปจนความจำเป็น และจะไม่เพิ่มข้อมูลที่มากเกินไปที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ

2) ปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้าน

ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น หนังสือเรื่อง Les châteaux de la Loire อาจจัดได้ว่าเป็นเอกสารเฉพาะด้าน เนื่องจากมีเนื้อหาและมีการใช้คำศัพท์เฉพาะในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมและศิลปะตะวันตกยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้แปลทั้ง

ในระดับความเข้าใจเนื้อหาและคำศัพท์เฉพาะ ด้านในต้นฉบับ และในระดับการถ่ายทอดคำศัพท์ เหล่านั้นด้วยคำศัพท์ภาษาไทยที่เหมาะสมในบท แปล สอดคล้องกับ ศศิ อินทโกสุม (Intakosum, 2549, p.360) ซึ่งกล่าวถึงปัญหาการแปลเอกสาร เฉพาะด้านไว้ว่า

“ปัญหาการแปลเอกสารเฉพาะด้านอาจเกิดขึ้นก่อนที่จะเริ่มลงมือแปล สืบเนื่องจาก เนื้อหาที่มีความเป็นเทคนิคสูงซึ่งเป็น อุปสรรคต่อการทำความเข้าใจสาระในทันที ปัญหาประการต่อไปคือ หลังจากผู้แปล ทำความเข้าใจความหมายของตัวบทแล้ว ยังอาจต้องเผชิญกับปัญหาการถ่ายทอด คำศัพท์เทคนิคซึ่งยังไม่มีคำศัพท์บัญญัติ ภาษาไทยอย่างเป็นทางการ (...) ยังไม่มีการใช้คำดังกล่าวเป็นภาษาไทย (...) หรือ ในทางกลับกัน อาจมีคำแปลภาษาไทย หลายคำด้วยกัน”

การแก้ปัญหาการแปลเอกสารเฉพาะด้านที่ มักเป็นอุปสรรคการทำงานให้แก่ผู้แปล สามารถ แก้ไขได้ด้วยการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร แหล่งต่างๆ ทั้งการค้นคว้าจากพจนานุกรม และ เว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยในการ ปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจให้กับผู้แปลด้าน สถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ ทั้งยังสามารถ ค้นคว้าได้ง่าย เป็นการประหยัดเวลา นอกจากนี้ ยังต้องค้นคว้าจากหนังสือประวัติศาสตร์ศิลปะและ สถาปัตยกรรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับศิลปะ และสถาปัตยกรรมตะวันตก ตลอดจนภูมิหลังทาง ประวัติศาสตร์ศิลปะซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้แปล ในการทำความเข้าใจเนื้อหาและคำศัพท์ด้านศิลปะ และสถาปัตยกรรม จากการค้นคว้าข้อมูลทั้งหมด จะนำมารวบรวมและจัดบันทึกอย่างเป็นระบบ เพื่อ ง่ายต่อการกลับมาค้นคว้า ทำความเข้าใจ

อย่างไรก็ดี ในการค้นคว้าและศึกษาคำ ศัพท์เฉพาะด้านผู้แปลจะต้องกำหนดเกณฑ์ในการ

เลือกคำแปลคำศัพท์เฉพาะด้าน ที่เหมาะสมเพื่อ ให้ใช้คำศัพท์ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและ ความนิยมของสาขานั้นๆ และที่สำคัญที่สุดคือ คำแปลที่เลือก ต้องสามารถสื่อความหมายได้ตรง กับต้นฉบับและข้อเท็จจริงทางสถาปัตยกรรมหรือ งานศิลปะที่กล่าวอ้างถึงด้วย

ปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้านที่ผู้เขียน พบในการแปลหนังสือเล่มนี้อาจจำแนกได้ดังนี้

2.1) ปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้านที่ พบคำแปลหลากหลาย

Dans un angle de la cour d'honneur, entouré par les eaux du Cher, se dresse le donjon médiéval partiellement remanié.

จากการศึกษาค้นคว้าของผู้แปลพบว่า คำ ว่า donjon มีคำแปลในภาษาไทยที่หลากหลาย ได้แก่ “หอรบ” ซึ่งเป็นศัพท์บัญญัติทางสถาปัตยกรรมโดยราชบัณฑิตยสถาน และ “หอกลาง” ซึ่ง พบว่ามีการใช้ในพจนานุกรมเสรี (www.wikipedia.org) ทำให้ผู้แปลเกิดปัญหาในการเลือกใช้คำใน ภาษาไทยให้เหมาะสมกับบริบท

ในกรณีนี้ ผู้แปลได้แก้ไขปัญหาการแปล คำศัพท์เฉพาะด้านที่พบคำแปลหลากหลาย โดย กำหนดเกณฑ์ในการเลือกใช้คำแปลโดยยึด เอกสารอ้างอิงทางวิชาการที่สำคัญผู้แปลจึงเลือก ใช้คำแปลภาษาไทยของ donjon ว่า “หอรบ” ตาม ที่ได้บัญญัติไว้โดยราชบัณฑิตยสถาน ดังนี้

คำแปล
มุมด้านหนึ่งของลานหน้าปราสาทซึ่ง โอบล้อมด้วยแม่น้ำแชร เป็นที่ตั้งหอรบสมัย กลางที่ได้รับการบูรณะใหม่บางส่วน

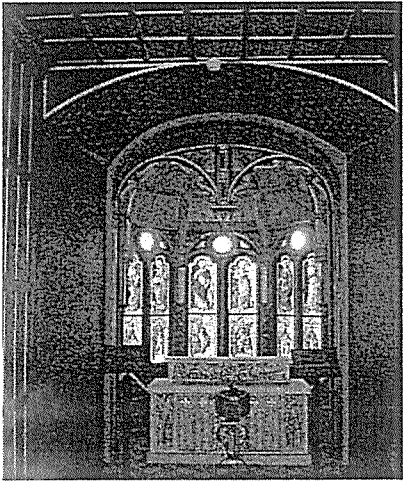
2.2) ปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้านที่ไม่มีศัพท์บัญญัติภาษาไทย

L'oratoire voisin offre d'intéressantes boiseries peintes et, dans l'abside, un joli décor sculpté avec clef pendante et niches.

จากการศึกษาค้นคว้าของผู้แปลไม่พบว่ามีคำบัญญัติคำว่า clef pendante ในภาษาไทย พบแต่ clef de voûte ที่มีการบัญญัติไว้ จึงเป็นปัญหาที่ผู้แปลจะต้องพิจารณาหาคำที่เหมาะสมมาใช้กับบริบท

ในกรณีนี้ผู้แปลได้เลือกใช้วิธีสื่อความหมายโดยไม่ยึดติดกับคำ ด้วยการบรรยายจากงานศิลปะที่ปรากฏในห้องสวดมนต์เล็กของปราสาทบลัวตามที่ผู้แปลได้ค้นคว้าและดูภาพสถานที่จริง ดังนี้

คำแปล
ห้องสวดมนต์เล็กที่อยู่ติดกันเผยให้เห็นงานไม้เขียนลวดลายสีที่ตกแต่งผนังห้อง และบริเวณมุขโค้งด้านสกัดในห้องสวดมนต์ ตกแต่งด้วยงานไม้แกะสลักอย่างสวยงาม กึ่งกลางซุ้มเพดานมีงานไม้แกะสลักที่ลงมาจากด้านบน นอกจากนี้ยังประดับด้วยซุ้มเล็กๆ

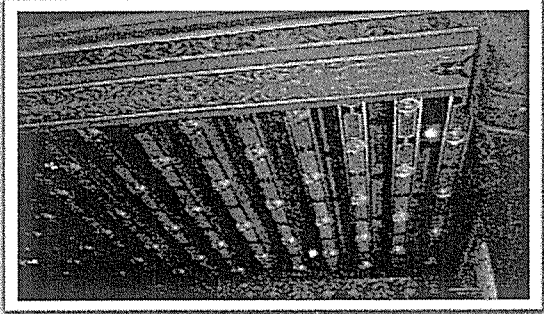

ห้องสวดมนต์เล็กในปราสาทบลัว ติดกับห้องบรรทมของพระนางแคทเธอรีน เดอเมดิซี

2.3) ปัญหาการแปลคำศัพท์ที่มีศัพท์บัญญัติในภาษาไทยไว้แล้ว แต่ไม่สอดคล้องกับบริบท

Les appartements François Ier ont été très restaurés à cette époque par l'architecte Duban : le carrelage a été refait, les murs et les solives des plafonds repeints.

จากการศึกษาค้นคว้าของผู้แปลพบคำว่า solive de plafond มีการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยไว้ใน รีดเตอร์ส โดเจสท์ (2548, น.198) ว่า “ตงพื้น” แต่เนื่องจากในบริบท ลักษณะของ solive de plafond ไม่ได้อยู่บนพื้นแต่เป็นบนเพดาน ผู้แปลจึงตัดคำว่า “พื้น” เพื่อป้องกันไม่ให้สื่อความหมายผิดไปจากข้อเท็จจริง เพราะประโยคที่นำมาก่อนหน้าพูดถึงการปูกระเบื้องพื้นใหม่ หากผู้แปลใช้คำศัพท์บัญญัติภาษาไทยว่า “ตงพื้น” ผู้อ่านอาจเข้าใจว่าหมายถึงตงที่รองรับไม้กระดานของพื้นห้องนี้ไม่ใช่ตงซึ่งรองรับไม้กระดานซึ่งอยู่ด้านบนเพดานของห้องนี้ รายละเอียดตามภาพประกอบดังนี้

Château de Blois, les solives de plafond³

คำแปล
อนึ่ง ห้องหับต่างๆ ในตึกนักรบองซัวที่ 1 ถูกบูรณะซ่อมแซมอย่างมากในยุคนี้ ภายใต้การควบคุมของสถาปนิกดูบอง ได้แก่ การปูกระเบื้องพื้นใหม่ ทำสีผนังและตง

จากปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้านที่ผู้แปลได้นำมาพิจารณาในตัวอย่างข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้านที่พบคำแปลหลากหลาย ซึ่งผู้แปลได้แก้ปัญหาด้วยการเลือกคำศัพท์บัญญัติจากเอกสารวิชาการที่เชื่อถือได้ ปัญหาการแปลคำศัพท์เฉพาะด้านที่ไม่มีศัพท์บัญญัติในภาษาไทย ผู้แปลได้แก้ไขด้วยการแปลแบบยึดความหมาย และปัญหาการแปลคำศัพท์ที่มีศัพท์บัญญัติในภาษาไทยไว้แล้ว แต่ไม่สอดคล้องกับบริบท ผู้แปลใช้วิธีปรับคำศัพท์บัญญัติในภาษาไทยให้เข้ากับบริบทในบทแปล ทำให้สรุปได้ว่า การแปลคำศัพท์เทคนิค ไม่ได้เป็นเพียงการแปลคำศัพท์ที่มีลักษณะเฉพาะจากภาษาหนึ่ง ไปสู่คำศัพท์ที่มีลักษณะเฉพาะในอีกภาษาหนึ่งเท่านั้น เพราะมีหลายครั้งที่พบว่า มีศัพท์บัญญัติภาษาไทยแต่ไม่เหมาะสมกับบริบท ดังนั้น สิ่งที่ผู้แปลพึงตระหนักและให้ความสำคัญในการแปลคือ “การยึดความหมาย” เป็นหลัก

ไม่ควรยึดแต่คำศัพท์บัญญัติเพียงประการเดียว เพราะอาจทำให้บทแปลไม่สื่อความหมายที่แท้จริง

3. บทสรุป

จากประสบการณ์การแปลหนังสือเรื่องปราสาทลุ่มแม่น้ำลัวร์ ทำให้ผู้เขียนเข้าใจแนวคิดและหลักปฏิบัติในการทำงานแปล เพื่อให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลสมความตั้งใจของผู้ส่งสารและผู้รับสาร นั่นก็คือ การแปลคือ “การถ่ายทอดความหมาย มิใช่การถ่ายภาษา” หากผู้แปลทุกคนเข้าใจหลักการดังกล่าวแล้ว ไม่ว่าจะเผชิญกับปัญหาใดๆ ในการแปลก็ตาม การแก้ไขปัญหาก็จะกระทำได้นบนฐานความคิดดังกล่าว วิธีการที่ผู้แปลแต่ละคนเลือกใช้ในการแก้ปัญหาก็จะแตกต่างกันไป แต่เป้าหมายสำคัญที่จะต้องบรรลุให้ได้คือ “การถ่ายทอดความหมาย” เพื่อให้ผู้ใช้บทแปลเข้าใจเนื้อหาได้เท่าเทียมกับผู้อ่านต้นฉบับ

บรรณานุกรม

- De Bessé, B. (1992). Cours de terminologie. École de Traduction et d'Interprétation, Université de Genève, 8ème édition.
- D'huart, S., De Mallerai M., Saint-Bris J., De Linarès H., Oster D., Jacob M., Bonneau F., Martinelli M. (1995). Les Châteaux de la Loire. Italie : CASA EDITRICE BONECHI.
- Intakosum, S. (2549). L'enseignement de la traduction des textes informatiques. วรรณกรรมศึกษาศาสตร์ ฉบับมนุษยศาสตร์. 26(1). 359-365.
- Lederer, M. (1994). La traduction aujourd'hui. Paris : Hachette.

1. สืบค้นจาก http://fr.wikipedia.org/wiki/Villa_Medicea_di_Cafaggiolo เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2554

2. สืบค้นจาก <http://stephane0369.over-blog.com/article-chateau-de-blois-l-oratoire-57855112.html> เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2554

3. สืบค้นจาก <http://jeanzay-cm2.blogspot.com/2009/04/visite-du-chateau-de-blois.html> เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2554

4. ข้อความนี้เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสและผู้เขียนเป็นผู้แปลเป็นภาษาไทย